

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

จากการศึกษาการปรับตัวของกระบวนการสะสมทุนในอุตสาหกรรมตั้งแต่ พ.ศ. 2503-2537 ด้วยแนวคิดสำนักทุนนิยมแบบกำกับ โดยแบ่งช่วงการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือ ช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า (2503-2519) และช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก โดยพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของแบบวิธีการกำกับ และรูปแบบการสะสมทุนของอุตสาหกรรมสิ่งทอสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้คือ

1) แบบวิธีการกำกับในอุตสาหกรรมสิ่งทอ พบว่า แบบวิธีการกำกับในอุตสาหกรรมสิ่งทอในช่วงที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้านั้น ในส่วนของกลุ่มทุนนั้นมีการกระจุกตัวของทุนค่อนข้างมาก ทั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายการให้การส่งเสริมและคุ้มครองอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยเน้นการให้การส่งเสริมโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ประกอบกับนโยบายการส่งเสริมการลงทุนทำให้มีนักลงทุนต่างชาติ โดยเฉพาะญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วงแรก แม้ต่อมากลุ่มทุนต่างชาติจะถูกลดบทบาทลงในช่วงของการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกแล้วก็ตาม ลักษณะของการกระจุกตัวในอุตสาหกรรมสิ่งทอก็ยังคงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ องค์กรของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้อุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยมีบทบาทในการต่อรองและผลักดันให้รัฐบาลมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมสิ่งทอในช่วงการนำเข้า และนโยบายการส่งเสริมการส่งออกก็เป็นผลมาจากการริเริ่มของกลุ่มทุนผูกขาดในอุตสาหกรรมสิ่งทอ ซึ่งตลอดเวลาของการได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองจากรัฐบาล ทำให้กลุ่มทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอสามารถขยายการผลิตของตนจนกระทั่งเกิดการผลิตล้นเกิน เนื่องจากข้อจำกัดของตลาดภายใน ทั้งนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าว อุตสาหกรรมปั่นด้ายและทอผ้า ถือเป็นอุตสาหกรรมสิ่งทอที่มีบทบาทสำคัญ ในขณะที่อุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มยังไม่มีบทบาทและยังไม่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐ

นอกจากนี้ ภายใต้อาณัติการส่งเสริมและคุ้มครองจากรัฐ ทำให้เกิดลักษณะทวีลักษณะในโครงสร้างของอุตสาหกรรมสิ่งทอซึ่งเกิดจากการผูกขาดของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ และความล้าหลังของกลุ่มทุนขนาดเล็กในอุตสาหกรรมสิ่งทอ ซึ่งแม้ในช่วงของการพัฒนาอุตสาหกรรมลักษณะดังกล่าวก็ยังคงปรากฏอยู่ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงสภาพการแข่งขันภายในกลุ่มทุน จะพบว่าอุตสาหกรรมสิ่งทอมีลักษณะของโครงสร้างที่มีการผูกขาดโดยกลุ่มทุนขนาดใหญ่ โดยที่กลุ่มทุนขนาดใหญ่จะทำ

การผลิตเพื่อการส่งออก ในขณะที่กลุ่มทุนขนาดเล็กจะทำการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ ลักษณะดังกล่าวยิ่งปรากฏชัดเจนขึ้นเมื่ออุตสาหกรรมสิ่งทอได้ก้าวเข้าสู่ยุคของการพัฒนาเพื่อการส่งออก

เมื่อพิจารณาบทบาทของแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอ ตลอดจนนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำกับและควบคุมแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอ พบว่า ในช่วงของการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้านั้น แรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอมิบทบาทน้อย โดยที่เป็นเพียงปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการบวนการผลิต ซึ่งแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอโดยส่วนใหญ่ยังคงเป็นแรงงานไร้ฝีมือ มีการศึกษาไม่มากนัก ซึ่งส่วนใหญ่จะอพยพมาจากชนบท การเคลื่อนไหวเรียกร้อง และการปกป้องผลประโยชน์ของแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอมักถูกแทรกแซงและควบคุมจากรัฐ กลุ่มแรงงานไม่มีสถาบันที่เป็นตัวแทนของตนอย่างชัดเจนในการต่อรองกับรัฐ ซึ่งผิดกับกลุ่มทุนซึ่งมีองค์กรที่ชัดเจนและมีอำนาจในการต่อรองสูง ทั้งนี้ก็เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับการสะสมทุนของกลุ่มทุน การเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานที่สำคัญเกิดขึ้นในช่วงปี 2517-2519 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ แม้ว่าในช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก อำนาจการต่อรองของแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอก็ยังคงมีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากข้อบังคับทางกฎหมายที่รัฐนำมาใช้เป็นกลไกในการเจรจาต่อรองระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง

นอกจากนี้ พบว่าการค้าระหว่างประเทศในอุตสาหกรรมสิ่งทอของไทย ถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งนอกเหนือจากการได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองจากรัฐ เนื่องจากภายใต้การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการนำเข้า ความต้องการภายในประเทศของสินค้าสิ่งทอจะขยายตัวเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ปัจจัยที่ทำให้อุตสาหกรรมสิ่งทอในช่วงเวลาดังกล่าวก็คือ นโยบายของรัฐบาล ซึ่งนโยบายดังกล่าวแม้ก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอ แต่ต่อมากลับกลายเป็นอุปสรรคเนื่องจากก่อให้เกิดขีดจำกัดของตลาดภายใน ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอต้องเผชิญกับปัญหาการผลิตล้นเกิน จนกระทั่งอุตสาหกรรมสิ่งทอได้ปรับตัวเข้าสู่การพัฒนาเพื่อการส่งออก แม้ในระยะแรกศักยภาพในการแข่งขันยังไม่สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตในประเทศพัฒนาได้ แต่ภายใต้ความช่วยเหลือและให้การส่งเสริมจากรัฐ ทำให้อุตสาหกรรมสิ่งทอขยายได้อย่างมาก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม ประกอบกับสภาพการกีดกันทางการค้าในช่วงนั้นยังไม่เข้มข้น และอุตสาหกรรมสิ่งทอของไทยก็ยังได้รับผลกระทบไม่มากนัก ดังนั้นอุตสาหกรรมสิ่งทอของไทยจึงสามารถขยายตัวและเข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจของไทยอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแบบวิถีการกำกับในอุตสาหกรรมสิ่งทอใน 2 ช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษานั้น ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากมีลักษณะการผูกขาดค่อนข้างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม จะพบว่าแบบวิถีการกำกับมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่สภาพที่มีการแข่งขัน

มากขึ้น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวนี้หาได้สอดคล้องกับแนวคิดของสำนัก “ทุนนิยมแบบกำกับ” ซึ่งมีการแบ่งแยกที่ชัดเจนระหว่างสภาพการกำกับภายใต้เงื่อนไขการแข่งขันไปสู่การผูกขาด

2) รูปแบบการสะสมทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอ เนื่องจากการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาอุตสาหกรรมสิ่งทอตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7 ทำให้เกิดข้อจำกัดในการวิเคราะห์ เนื่องจากขาดข้อมูลบางส่วนในการวิเคราะห์เปรียบเทียบใน 2 ช่วงเวลา ทำให้การวิเคราะห์รูปแบบการสะสมทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอยังขาดความสมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า รูปแบบของการสะสมทุนของอุตสาหกรรมสิ่งทอในช่วงของการพัฒนาอุตสาหกรรมการทดแทน นำเข้าและในช่วงของการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกยังไม่มี ความแตกต่างอย่างเด่นชัด แต่ ก็ปรากฏแนวโน้มของการปรับตัวจากรูปแบบการสะสมทุนในแนวขยายไปสู่รูปแบบการสะสมทุน ในแนวลึก ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า ในช่วงปัจจุบันที่กำลังทำการศึกษาอยู่นี้เป็นระยะของการ เปลี่ยนผ่านจากรูปแบบการสะสมทุนในแนวขยายสู่รูปแบบการสะสมทุนในแนวลึก เนื่องจากเมื่อ พิจารณาอุปสงค์สัมฤทธิ์ผลในอุตสาหกรรมสิ่งทอจะพบว่า แม้ในระยะแรกอุตสาหกรรมสิ่งทอจะ ทำการผลิตเพื่อตอบสนองการบริโภคภายในประเทศ แต่การขยายตัวของอุตสาหกรรมสิ่งทอก็เป็น ไปอย่างมีข้อจำกัด จนกระทั่งเข้าสู่ยุคของการส่งออก ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมสิ่งทอสามารถขยาย กำลังการผลิตและเพิ่มบทบาทในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในประเด็นระดับค่าจ้างและสภาพการจ้างงานพบว่า ระดับค่าจ้าง ของคนงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอมีสภาพที่ค่อนข้างเลวร้ายเมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าแรงงานในอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ มีการศึกษาในระดับต่ำ ประกอบกับคนงานส่วนใหญ่เป็นคนงานหญิง ทำให้การชู้ตริคและเออาร์คเอาเปรียบจากกลุ่มทุนสูง แม้ในช่วงที่อุตสาหกรรมสิ่งทอจะพัฒนาเข้าสู่ยุคการส่งออก แต่ระดับค่าจ้างเมื่อเทียบกับผลิตภาพ แรงงานแล้วค่าจ้างมีอัตราขยายตัวที่ต่ำกว่า นอกจากนี้ ระดับค่าจ้างในอุตสาหกรรมสิ่งทอยังคงมี ลักษณะที่แตกต่างกันไปตามขนาดของโรงงาน ลักษณะของการได้รับการส่งเสริมและไม่ได้รับ การส่งเสริมการลงทุนของสถานประกอบการ เป็นต้น ในส่วนของสภาพการจ้างก็เช่นเดียวกัน แม้ ว่าในช่วงที่อุตสาหกรรมสิ่งทอพัฒนาเพื่อทดแทนการนำเข้าสภาพการจ้างงานส่วนใหญ่ยังไม่ดีนัก เช่น มีลักษณะของการจ้างงานแบบรายวัน ตลอดจนสวัสดิการต่างๆก็ยังไม่ดีนัก ในขณะที่อุตสาหกรรมสิ่งทอปรับเข้าสู่การพัฒนาเพื่อการส่งออก ลักษณะการจ้างงานแบบรายวันก็ยังคงปรากฏอยู่ และลักษณะการจ้างงานแบบจ้างเหมา ก็ได้รับความนิยมนในอุตสาหกรรมสิ่งทอ เพื่อเป็นหนทางใน การลดต้นทุนด้านแรงงาน

ในทำนองเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมก็ยังคงปรากฏอย่าง ชัดเจนในอุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งใน 2 ช่วงเวลาดังกล่าว ประกอบกับความสัมพันธ์ระหว่างภาค

เศรษฐกิจในระบบและภาคเศรษฐกิจนอกระบบ ก็มีส่วนสำคัญในการขยายตัวของอุตสาหกรรมสิ่งทอในทั้ง 2 ช่วงเวลา

รูปแบบกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอจากการใช้แรงงานเข้มข้นไปสู่การใช้ทุนเข้มข้น ก็ปรากฏแนวโน้มที่ค่อนข้างชัดเจนแม้ว่าข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์จะไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่อุตสาหกรรมสิ่งทอกำลังอยู่ในช่วงของการปรับตัว

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการนำแนวคิดสำนัก “ทุนนิยมแบบกำกับ” มาวิเคราะห์อุตสาหกรรมสิ่งทอไทยดำเนินไปอย่างมีขีดจำกัด เนื่องจาก การวิเคราะห์ของแนวคิดดังกล่าวที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่มีลักษณะการวิเคราะห์ในเชิงมหภาค ประกอบกับการวิเคราะห์ที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่จะใช้ปรากฏการณ์ของประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมประเทศเหล่านี้ค่อนข้างสอดคล้องกับแนวคิด “สำนักทุนนิยมแบบกำกับ” กล่าวคือ เป็นประเทศที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีด้วยตนเอง ไม่ได้มีการพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอก นอกจากนี้ การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจของประเทศดังกล่าวเป็นผลมาจากอุปสงค์สัมฤทธิ์ภายในประเทศนั้น ในขณะที่อุตสาหกรรมสิ่งทอไทยกลับพึ่งพายุ่กับความต้องการจากต่างประเทศ ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การวิเคราะห์ของสำนักคิดนี้ปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีความสำคัญค่อนข้างมาอุตสาหกรรมที่ใช้เป็นกรณีศึกษาส่วนใหญ่มักจะเป็นอุตสาหกรรมหนัก เช่น อุตสาหกรรมเหล็กหรืออุตสาหกรรมรถยนต์ เป็นต้น ซึ่งเทคโนโลยีการผลิตในอุตสาหกรรมดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างชัดเจน ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมสิ่งทอเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป จึงทำให้การวิเคราะห์ไม่เห็นผลที่ชัดเจนนัก

นอกจากนี้ การวิเคราะห์รูปแบบการควบคุมแรงงานจากระบบเทอร์สัวร์ระบบฟอร์ดก็เป็นไปอย่างมีข้อจำกัด เนื่องจากรูปแบบของการจ้างงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอมีลักษณะที่ค่อนข้างหลากหลาย โดยเฉพาะรูปแบบการจ้างงานแบบเหมา ทำให้การวิเคราะห์กระบวนการควบคุมแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอมีข้อจำกัด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการพยายามประยุกต์แนวคิดสำนัก “ทุนนิยมแบบกำกับ” ผู้ศึกษามีความคิดเห็นดังนี้

- 1) แนวคิดสำนัก “ทุนนิยมแบบกำกับ” ควรจะนำไปวิเคราะห์อุตสาหกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่ค่อนข้างชัดเจน เพื่อทำให้การวิเคราะห์สามารถแสดงถึงผลกระทบของเทคโนโลยีในกระบวนการสะสมทุนที่ชัดเจน

2) อุตสาหกรรมที่จะนำมาใช้เป็นกรณีศึกษา ควรจะเป็นอุตสาหกรรมที่มีขั้นตอนการผลิตที่ไม่หลากหลาย เช่น ขนาดของโรงงานไม่ควรมีความแตกต่างในด้านเทคโนโลยี หรือควรมีระดับเทคโนโลยีการผลิตที่ใกล้เคียงกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เชิงอรรถอ้างอิง

1. คำการอธิบายเกี่ยวกับการเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์แบบมาร์กซ์ สามารถอ่านเพิ่มเติมจาก Charles K. Wilber and Kenneth P. Jameson, *An Inquiry into The Poverty of Economics*. (Indiana University of Notre Dame press , 1983)
2. "Regulation School" เป็นสำนักคิดหนึ่งในประเทศฝรั่งเศส ในภาษาอังกฤษยังไม่มีคำแปลที่เหมาะสม เพราะคำว่า "Regulation" ในภาษาอังกฤษมีความหมายที่แคบ คือ การกำกับดูแลพฤติกรรมหรือกิจกรรมสาธารณะเท่านั้น แต่ความหมายตามภาษาฝรั่งเศส "Regulation is socio-economic tuning brings a connotation of a conscious and sophisticated adjustment mechanism." เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดแปลไว้เป็นภาษาไทย ดังนั้น ผู้ศึกษาขอใช้คำว่า "สำนักทุนนิยมแบบกำกับ"
3. ระบบเทเลอร์ เป็นความพยายามของนายทุนที่จะนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในโรงงาน ทุนนิยมกับงานที่มีความซับซ้อน เพื่อควบคุมแรงงานที่แปลกแยก (alienated labour) หรือพลังแรงงานที่ถูกซื้อขายในตลาด รูปแบบการควบคุมแรงงานแบบใหม่ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้คือ
  - ก. ผู้บริหารต้องเป็นผู้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความสามารถที่คนงานแต่ละคนมี ประมวลเข้าด้วยกันและนำมาแจกแจงเป็นตารางอย่างละเอียด จากนั้นจึงสร้างกฎระเบียบและแนวทางการปฏิบัติงานบนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้มานั้น และออกแบบวิธีการปฏิบัติสำหรับคนงานแต่ละคนทำในอัตราเร่งที่เร็วที่สุดและรวดเร็วที่สุด ระบบงานนี้จะไม่ขึ้นกับความสามารถของคนงานแต่อย่างใด ทั้งหมดขึ้นอยู่กับภาระกระทำของฝ่ายบริหาร
  - ข. โรงงานจะส่งเสริมระบบการแบ่งงานตามแนวตั้ง (vertical division of labour) เป็นระบบการทำงานที่แบ่งแยกความคิดออกจากปฏิบัติ และให้ฝ่ายบริหารเป็นผู้ควบคุมและกำหนดความคิดทุกแง่มุมต่อการปฏิบัติของคนงาน ให้สอดคล้องกับความต้องการที่ทุนเป็นตัวกำหนดอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งทำให้แรงงานกลายเป็นส่วนหนึ่งของทุน
  - ค. ในฝ่ายการผลิตจะมีการนำเอาระบบการแบ่งงานตามแนวนอน (horizontal division of labour) มาใช้ จะมีการศึกษาการทำงานทุกประเภท การเคลื่อนไหวของร่างกายในการทำงานทุกท่า และแจกแจงการเคลื่อนไหวนี้ออกมาเป็นรูปแบบง่ายๆ เพื่อให้คนงานสันทัดในการทำงานเฉพาะอย่าง โดยคนงานจะทำงานแบบส่งต่อกันบนสายพานแบบเป็นลูกโซ่ (chained production) พร้อมกันนั้น ทางฝ่ายบริหารจะทำการสุ่มตัวอย่างคนงานในแต่ละแผนก ศึกษาปริมาณของเวลาที่ใช้สำหรับประกอบกิจอันใดอันหนึ่งในกระบวนการทำงานที่เป็นมาตรฐาน (time and motion study) สถิติเหล่านี้จะถูกบันทึกรวบรวมเพื่อส่งให้กับแผนกวางแผน เพื่อให้เป็นฐานในการตั้งเป้า

หมายการผลิตในแต่ละวันและกำหนดความเร็วของสายพานได้ ดังนั้นการทำงานของคนงานจึงถูกควบคุมให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ลดเวลาที่ไม่ได้ใช้ในการผลิตจริงหรือช่องว่างในกระบวนการผลิตให้เหลือน้อยที่สุดโดยทำให้คนงานไม่สามารถละทิ้งงานบนสายพานได้ กล่าวได้ว่า วัตถุประสงค์สำคัญของระบบเทเลอร์ คือ การแสวงหาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้มากที่สุด โดยอาศัยแรงงานราคาถูกไร้ฝีมือ หากกำหนดให้ผลิตภาพแรงงานเป็นฟังก์ชันของเวลา การชูดริตตามแนวขยายในระบบทุนนิยมสามารถกระทำการเร่งรัดการทำงานบนสายพาน (intensification) ควบคู่กับการยืดชั่วโมงการทำงานของคนงาน

4. ระบบการทำงานแบบฟอร์ค คือ การรวมการทำงานแบบเทเลอร์เข้ากับการผลิตแบบอัตโนมัติ โดยอาศัยระบบการทำงานที่ส่งเสริมให้คนงานทำงานเฉพาะอย่าง การทำงานบนสายพานและมีการนำหุ่นยนต์เข้ามาติดตั้งในบางช่วงของสายพาน ผลจากการจัดระบบการผลิตใหม่นี้ทำให้คนงานละทิ้งสายพานไม่ได้และต้องทำงานให้ทันกับระบบสายพาน เพราะฉะนั้นคนงานจึงต้องทำงานอย่างเร่งรัดเพื่อให้ทันกับเครื่องจักรที่ดึงสายพาน ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพการผลิตสูงขึ้นกว่าในระบบเทเลอร์

5. วิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (Boyer, 1990) คือ วิฤตการณ์ทางโครงสร้างและวิฤตการณ์ทางวัฏจักรธุรกิจ ความแตกต่างระหว่างวิฤตการณ์ทั้งสองประเภทนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะความขัดแย้งทางเศรษฐกิจและสังคม และกระบวนการคลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้น กล่าวคือ วิฤตการณ์ทางวัฏจักรธุรกิจเป็นสภาพความไร้คุณภาพในระบบอันเนื่องมาจากช่องว่างระหว่างผลของอุปสงค์และอุปทานของการลงทุน หรือความขัดแย้งระหว่างปริมาณการไหลเวียนทางการเงินซึ่งมีวัฏจักรของการขยายตัวและซบเซาในระบบ วิฤตการณ์นี้ไม่มีผลกระทบต่อระบบในทางตรงกันข้ามถือเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการสร้างคุณภาพภายในระบบ การปรับตัวจากวัฏจักรหนึ่งสู่วัฏจักรใหม่ รูปแบบทางสถาบันและโครงสร้างอุตสาหกรรมจะเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป รัฐไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงการบริหารนโยบายทางเศรษฐกิจเพื่อฟื้นฟูระบบ ในขณะที่วิฤตการณ์ทางโครงสร้างจะสะท้อนถึงขีดจำกัดและความขัดแย้งของรูปแบบทางสถาบันเดิมที่ดำรงอยู่ สาเหตุของวิฤตการณ์สืบเนื่องมาจากการไร้ประสิทธิภาพในการจัดการและคลี่คลายความขัดแย้งภายในระบบเดิม ซึ่งกระบวนการผลิตซ้ำของทุนไม่สามารถดำเนินการได้ภายใต้โครงสร้างสถาบันและเทคโนโลยีแบบเก่า เพียงกลไกทางเศรษฐกิจไม่สามารถแก้ไขวิฤตการณ์ได้ต้องอาศัยกลไกทางการเมืองและสังคมเข้ามามีส่วนในการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของระบบเดิมทั้งหมด

6. สรุปจาก หนังสือชี้ชวนเสนอขายหุ้นสามัญเพิ่มทุนบริษัทไทยเกรียงปิ่นทอฟอกย้อม จำกัด. 2535. และ The Book Club Finance and Securities Co., Ltd., *The Textile Industry in Thailand*. 1976

7. เรียบเรียงจาก วรวิทย์ เจริญเลิศ และ บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ "รายงานการศึกษาเรื่องการพัฒนาเทคโนโลยีกับผลกระทบที่มีต่อการจ้างงาน." 2536. และ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนงานในโรงงานไทยเกรียงปิ่นทอฟอกย้อม เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2538 และวันที่ 13 พฤษภาคม 2538 ที่ โรงงานไทยเกรียงปิ่นทอฟอกย้อม อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย